

APIE SUPERVIZIJOS NAUDĄ: SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ IR PEDAGOGŲ PATIRTYS

LAIMA ABROMAITIENĖ

SUPERVIZORĖ

Stripsnyje remiamasi dviem profesionalių grupių – socialinių darbuotojų ir pedagogų – supervizijų patirtimi. Supervizijos dalyvių refleksijų pagrindu atskleidžiama, kokius supervizijos momentus galima laikyti universaliais, nepriklausomai nuo jos dalyvių skirtingos profesijos.

Reikšminiai žodžiai: grupės supervizija, supervizijos nauda, socialinių darbuotojų supervizija, pedagogų supervizija.

ĮVADAS

Nuo 2002 metų Lietuvoje pradėjus rengti pirmuosius profesionalius supervizorius, supervizija tampa vis plačiau žinoma įvairiose profesinėse bendruomenėse. Tačiau skirtingų profesijų atstovai turi itin įvairią supervizijos patirtį. Seniausiai įsisąmonintas poreikis supervizijai kaip nuolatiniam profesinės veiklos palydėjimui pastebimas socialinio darbo organizacijose, NVO. Įvairios supervizijos ir socialinio darbo Lietuvoje sąsajos jau ilgą laiką yra mokslinių tyrimų objektas (Dirgėlienė ir Kiaunytė, 2005; Kiaunytė, 2008; Kiaunytė, Dirgėlienė, Ruškus ir Večkienė, 2010; Ruškus ir Kiaunytė, 2010).

Supervizijos įtaka pedagogų profesiniam tobulėjimui pastebėta prieš kelis dešimtmečius (Greene, 1992). Pirmoji supervizijos patirtis Lietuvos pedagogų bendruomenėje buvo 2010–2013 m. Ugdymo plėtotos centro

vykdytas projektas „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra“ (*Inovatyvių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų efektyvumo tyrimo ataskaita*, 2015). Ši patirtis parodė, kad supervizija kartu su kitomis alternatyviomis kompetencijų plėtojimo formomis (konsultuojamuoju ugdymu, „peer“ grupėmis ir kt.), yra profesinio tobulėjimo galimybė ir projekto dalyvių pripažįstama kaip tinkama kompetencijų plėtojimo bei kvalifikacijos kėlimo forma (*Inovatyvios pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos – supervizijos – vykdymas*, 2015; Rudžinskienė, 2013).

Tačiau supervizorės praktika rodo, kad įvairiose profesinėse grupėse vis dėlto kartais tebekyla klausimas, kas ta supervizija ir kokia prasmė joje dalyvauti.

Šio straipsnio **tikslas** – atskleisti bendrą supervizijos vertę, naudą ir įvardyti, kokie supervizijos patirčių momentai yra universalūs, nepriklausomai nuo profesinio lauko.

Tikslas realizuojamas įgyvendinant šiuos **uždavinius**:

- Atliekama grupės supervizijoje dalyvavusių praktikų – socialinių darbuotojų ir pedagogų – asmeninės supervizijos patirties refleksijos analizė.
- Respondentų įvardytų supervizijos naudos aspektų ir supervizijos įtakoje pastebėtų pokyčių pagrindu išskiriamos kategorijos, leidžiančios išvelgti universalią supervizijos naudą.

Straipsnis grindžiamas dviuose skirtingose profesinėse grupėse – socialinių darbuotojų ir pedagogų – vestos grupės supervizijos patirtimi ir supervizuojamųjų refleksijų analize.

Naudota kokybinio tyrimo prieiga. Duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas klausimynas, kurio pagrindu supervizuojamieji raštu pateikė individualias supervizijų patirties refleksijas. Atlikta refleksijų turinio (angl. *content*) analizė.

GRUPĖS SUPERVIZIJOS PROCESAS, DALYVIAI, JŲ PATIRTIES REFLEKSIJA

2017 m. kovą–gegužę socialinėje organizacijoje, kur dirbama su negalia turinčiais klientais, vyko *socialinių darbuotojų* grupės supervizija, trukusi

5 sesijas po 3 val. Darbuotojai nebuvo susiję pavaldumo ryšiais, tačiau dirbo panašias atsakomybes turintį darbą su skirtingomis klientų grupėmis toje pačioje įstaigoje, kartais turėjo bendrų atsakomybių (pvz., dirbo su ta pačia klientų grupe). Grupės supervizijoje buvo 9 dalyvės, iš jų dvi darbuotojos turėjo 13 metų darbo su protinę ir fizinę negalią turinčiais žmonėmis stažą, kitų darbuotojų stažas sudarė nuo 1 iki 3,5 metų. Paskutinio supervizijos susitikimo metu dalyvių buvo paprašyta laisvanoriškai, anonimiškai atsakyti į apklausos raštu klausimus. Tą sutiko padaryti visos susitikime dalyvavusios 8 dalyvės. Joms buvo pateiktas iš anksto parengtas pusiau struktūruotas klausimynas, sudarytas iš atvirų klausimų. Dalyvių buvo prašoma apibūdinti dalyvavimo supervizijoje prasme; įvardyti pokyčius darbinėje aplinkoje per supervizijos laikotarpį, supervizijoje kilusius sunkius momentus, klausiama, ar norėtų ateityje dalyvauti supervizijoje ir nuo ko priklausytų dalyvavimo galimybė.

Iš 8 atsakiusių tik viena dalyvė neturėjo supervizijos patirties, visos kitos buvo susidūrusios su supervizija studijuodamos arba įstaigoje, kurioje dirbo. Dalyvės lygino ankstesnę supervizijos patirtį arba vadavosi jos nuostatomis: „Anksčiau nepatiko, tai ir dabar žiūriu atsargiai“, „Šįkart įdomu, laukiau susitikimų“ ir pan. Tai rodo, kad socialinio darbo srityje supervizija jau yra įsitvirtinusi kaip profesinės veiklos dalis bei tobulėjimo galimybė. Taip pat tai reiškia, kad auga ir supervizijos dalyvių sąmoningumas supervizorių profesionalumo atžvilgiu: pastebima supervizorių darbo kokybė arba jos trūkumas.

2017 m. lapkritį–2018 m. birželį Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Edukologijos institute vyko *pedagogų* grupės supervizijos. Dalyviai – laipsnio neteikiančių pedagogikos studijų studentai, dirbantys įvairiose Lietuvos ugdymo įstaigose. Jų pedagoginio darbo stažas labai skirtingas – nuo 6 mėnesių iki 23 metų. Supervizija vyko 2 pogrūpiuose (po 12 ir 13 žmonių), kiekviename vyko 5 supervizijos sesijos po 3 val. Supervizija buvo šių studijų pedagoginės praktikos dalis. Jos pabaigoje dalyvių buvo paprašyta pateikti supervizijos patirčių refleksiją, tačiau tai nebuvo privaloma ir neturėjo įtakos praktikos įvertinimo balui. Iš 25 dalyvių refleksijas pateikė 15. Refleksijai buvo pateikti atviri klausimai apie asmeninę

patirtį supervizijoje, jos prasmę, naudą arba nereikalingumą, trikdžius, galimybę pritaikyti supervizijos metu gautas išvalgas, supervizijos idėjos skleidimą ir prasmingumą darbo vietoje, jos poveikį savo požiūriui į pedagogo specialybę.

Supervizijos patirtis pedagogams buvo nauja. Tik 2 iš 25 dalyvių teigė, kad kažkas panašaus į superviziją vyksta darbe, tai yra tradicija kiekvieną savaitę tuo pačiu metu mokytojams susirinkti ir aptarti reikalus. Tai rodo, kad profesionalios supervizijos praktika pedagogų profesinėje bendruomenėje nėra įprasta.

Supervizijos formato *panašumai* abiejose profesinėse grupėse: vyko grupės supervizija, ta pati proceso trukmė (5 sesijos), vedė ta pati supervisorė (straipsnio autorė), supervizijų pradžioje buvo trumpai pristatyti supervizijos ypatumai, aptarti dalyvių lūkesčiai. *Skirtumai*: supervizuojamų pedagogų grupės dalyvių skaičius didesnis, todėl skyrėsi grupių dinamika, pedagogams tai buvo privaloma studijų dalis, nors ir nevertinama jokių įverčių, pedagogai susirinko iš skirtingų organizacijų, tik 4 dalyviai tarpusavyje buvo kolegos, dirbantys tose pačiose mokyklose, o visi socialiniai darbuotojai dirbo toje pačioje organizacijoje, jiems supervizija buvo pasiūlyta ir užsakyta ištaigos administracijos iniciatyva.

Toliau analizuojami abiejų profesinių grupių supervizuojamųjų atsakymai apie supervizijos asmeninę naudą bei pokyčius, pastebėtus per supervizijos proceso laikotarpį.

SUPERVIZIJOS NAUDA: DALYVIŲ POŽIŪRIS

Visų supervizijos dalyvių buvo prašoma įvardyti supervizijos prasmę, asmeninę naudą. Refleksijų analizė leido išskirti pagrindines kategorijas, kurios apibendrintos 1 lentelėje.

1 LENTELĖ. SUPERVIZIJOS NAUDA DALYVIŲ POŽIŪRIU

Kategorija	Socialiniai darbuotojai	Pedagogai
Savęs pažinimas	„Supervizija buvo ypač prasminga pamatant save , suvokiant, kas su manimi vyksta“, „Supervizija man padėjo pažinti save , gilintis į save, analizuoti“, „Padėjo pažinti save “.	„Tai buvo laikas ir erdvė sustoti ir pažvelgti, suvokti, kas vyksta, kokiame etape esu aš “, „Tai buvo lyg pažvelgimas į veidrodį. Matai ir kitus, ir save , ir mokinius“, „Labai branginu atgalinį ryšį . Supervizijoje buvo sąlygos jį gauti ne iš vieno žmogaus“.
Kitų pažinimas	„Padėjo geriau pažinti kitas grupės nares“, „...išgirsti kitą “.	„Supervizijos susitikimai padėjo susipažinti grupei“, „Matai ir kitus, ir save, ir mokinius “.
Galimybė dalintis sulaukiant palaikymo		„Galėjau pasidalinti problemomis, klausimais, iškilusiais praktikoje“, „ Pasidalinusi savo problema, sulaukiau daug asmeninio palaikymo , pozityvaus apglėbimo žodžiais“, „...supervizijos <...> mokė formuluoti ir drąsiai reikšti savo mintis grupėje, kuri klauso “, „Naudinga patirtis supervizijoje man buvo palaikymas, išklausymas, patarimai “, „Labiausiai patiko padrąsinimai “.
Kitokios perspektyvos, požiūrių pamatymas	„Negalvoju, kad turima asmeninė patirtis yra galutinė“, „Turėjau galimybę iš šalies pamatyti, išgirsti iš kitų kolegų sunkumus, su kuriais jie susiduria ir kurių aš bijojau“.	„ Girdint kolegų patiriamas problemas, lengviau su jomis apsieiti savo darbe , aptarimas supervizijoje tam padėjo“, „Naudinga tai, kad galėjau išgirsti kitų patirtis ugdymo įstaigose“, „Pristačiau savo nesėkmingą patirtį pamokoje, ir kolegų išvalgos padėjo pažvelgti į šią problemą kitaip , kita pamoka su ta klase praėjo tikrai gerai“, „Buvo naudinga girdėti pedagogų patirtis , jų reakcijas atitinkamose situacijose, kai kuriais patarimais pasinaudojau, ir jie pasiteisino“.

Kategorija	Socialiniai darbuotojai	Pedagogai
Tarpusavio santykių stiprėjimas supervizijos grupėje	„Matyti kitų kolegijų sustiprėjusi motyvacija, savęs pažinimas. Tai stiprina ir mane asmeniškai. Galiu rentis jų pavyzdžiu, galiu būti pavyzdžiu kolegei. Tai man prasmė.“	„Supervizijų dėka tapome artimi – tikri bendražygiai“, „Po kiekvieno susitikimo mūsų grupė vis labiau susigyveno ir vienas kitą geriau suprato, drąsiau ir aktyviau diskutavo“.
Vieningumo jausmo atsiradimas darbinėje aplinkoje	„Ši supervizija mus visas suvienijo, paskatino netylėti“, „Šioje supervizijoje aš supratau, kad esu didelė įstaigos darbuotojų dalis“, „Man ši supervizija leido suprasti, kaip svarbu būti drauge“, „Padėjo susibendrauti su kolegėmis. Pajusti, ką reiškia būti komandos nare“.	
Didesnė motyvacija dirbti	„Atradau asmeninę motyvaciją darbui po 2 darbo metų, ėmiausi veiksmų, kad pokytis įvyktų (sieki aukštesnės kategorijos). Tai ėmiau daryti tik supervizijos dėka“, „Matyti kitų kolegijų sustiprėjusi motyvacija“.	„Po supervizijų grįžusi į darbinę aplinką kuri laiką jausdavau darbinį pakylėjimą.“
Didesnis pasitikėjimas savimi	„Supratau, kad į daugelį savo problemų atsakymus aš žinau, tik turiu prabilti garsiai.“	„Man buvo naudingos visos nagrinėtos temos, kolegų pasidalinta ir aptarta praktinė patirtis. Tai padėjo man tvirtčiau jaustis kasdienėje veikloje, bendraujant su įstaigų vadovais ir pan.“

Abiejų profesinių grupių respondentai įvardijo savęs ir kitų pažinimo, kitokio požiūrio pamatymo momentus, taip pat sustiprėjusius tarpusavio santykius ir pasitikėjimą savimi. Galimybę pažinti kitus dalyvius kaip svarbią supervizijos patirtį mini ir socialiniai darbuotojai, nors jų grupę sudarė to paties kolektyvo nariai, ir pedagogai, kurių grupė susirinko tik studijų metu. Pedagogai išskiria dalinimosi ir palaikymo svarbą, kas nėra pastebima socialinių darbuotojų teiginiuose.

Socialiniai darbuotojai kaip vieno kolektyvo nariai labiau akcentavo jų darbo aplinkoje atsiradusį vieningumo, komandos jausmą. Tai susiję ir su supervizijos turiniu, kur grupė kėlė nemažai klausimų apie vidinę organizacijos komunikaciją. Socialinių darbuotojų grupėje daug dėmesio buvo skiriama organizacijoje kylančių problemų analizei, todėl jau minėta vieningumo jausmo patirtis buvo įvardyta kaip supervizijos nauda ir šių problemų sprendimo rezultatas.

POKYČIAI PER SUPERVIZIJOS LAIKOTARPĮ

Tikėtinas supervizijos proceso rezultatas – pokytis, kuris gali reikštis įvairiuose lygmenyse. Bendraja prasme tai yra tai, ko iki tol nebuvo įprastoje profesinėje veikloje, struktūrose, santykiuose ar asmenybės išvalgose. Abiejų grupių supervizuojamieji įvardijo pokyčius, kuriuos pastebėjo supervizijos laikotarpiu (žr. 2 lentelę).

2 LENTELĖ. SUPERVIZIJOS LAIKOTARPIU PASTEBĖTI POKYČIAI

Kategorijos	Socialiniai darbuotojai	Pedagogai
Pasikeitę tarpusavio santykiai darbe	<p>„<i>Sustiprėjo ryšys su kolegėmis. Pasidalintos darbo patirtys, sunkumai suartino mus kaip komandą</i>“;</p> <p>„<i>Su kolegėmis tapome artimesnės, santykiai draugiškesni, pasijautė komandinis darbas, pasitikėjimas</i>“; „<i>Pasikeitė požiūris, santykis vienos su kita. Tapome artimesnės. Man tapo aišku, kad kolegės linkusios padėti, bendrauti, neužsisiklęsti</i>“; „<i>Požiūris į koleges <...>“ (pasikeitė į gerąją pusę); „<...> požiūris į santykius</i>“.</p>	<p>„<i>Supervizijos metu gautos išvalgos padėjo siekiant bendradarbiauti su kolegomis, mėginu rasti ryšį tiek su jaunosios, tiek su vyresnės kartos mokytojais.</i>“</p>

Kategorijos	Socialiniai darbuotojai	Pedagogai
Pakitusi laikysena darbe	„Darbo aplinkoje tapau užtikrintesnė tam tikrose situacijose“; „Pati supratau, kad tam tikras situacijas dažnai „pasūdau“, reikėtų į viską ramiau žiūrėti“; „Į viską pradėjau žiūrėti paprasčiau. Supratau, kad aš galiu viską ir su tuo galėjimu galiu labai daug nuveikti darbinėje aplinkoje“; „Stengiuosi susidėlioti darbus, nepriimti neigiamo klientų elgesio rimtai“; „Ramiau reaguoju į situacijas, kuriose anksčiau sutrikdavau“.	„Pradėjau paprasčiau žiūrėti į ugdymą, nebesiekiu pernelyg didelių tikslų, stengiuosi mėgautis procesu ir nevertinti mokinių pagal tos dienos rezultatą“; „Darbe pradėjau perduoti savo darbus kolegoms – jie taip pat kompetentingi tai atlikti“; „Supervizijos man padėdavo nenusiminti, kai <...> kažkas einasi ne taip, kaip norėtusi. Supratau, kad visiems pasitaiko sunkių dienų“; „Supratau, kad problemų neturėčiau suasmeninti“; „Atlaidžiau ir ramiau reaguojau į kitų išsakytą nuomonę“.
Asmenybės pokyčiai	„Tapau ramesnė“; „Tapau stipresnė. Susidėliojau prioritetus kitaip nei anksčiau, dėl savo gerovės, nes buvau labai save apleidusi“.	
Profesinių pokyčių poreikis	„Supratau, kad laikas keisti darbą ir užsiimti tuo, apie ką seniai svajojau.“	„Jaučiu poreikį ir mokytis, ir asmeniškai tobulėti.“
Pasikeitęs požiūris į darbą		„Jaučiu didesnę laisvę, noriu išbandyti kuo daugiau, kuo įvairesnii būdų, metodų savo pamokose.“
Pasikeitęs požiūris į savo profesinį vaidmenį		„Tik sustiprėjo mano požiūris, kad mokytojo darbas yra komandinis darbas“; „Sustiprėjo suvokimas, kad pasirinkau tinkamą specialybę“.

Abiejų profesinių grupių atstovai mini pasikeitusius tarpusavio santykius (sustiprėjo, tapo artimesni ir pan.), pasikeitusią savo pačių laikyseną darbe (ramesnis reagavimas į problemas, sudėtingas situacijas, ramesnis požiūris į savo klaidas ar išsakytą kritiką ir kt.). Socialiniai darbuotojai pastebi ir asmeninius pokyčius, skiriamą didesnę dėmesį savo poreikiams. Abiejų grupių supervizuojamieji gavo stimulų profesiniams pokyčiams. Požiūris į savo profesinį vaidmenį abiejose grupėse liko iš esmės nepakitęs, 2 pedagogų grupės respondentai mini sustiprėjusį profesinį identitetą (tinkamai pasirinktą specialybę).

IŠVADOS

1. Remiantis supervizijos dalyvių refleksijų analize galima teigti, kad, nepriklausomai nuo profesijos ir supervizijos grupės pobūdžio (vienoje organizacijoje dirbantys ar iš skirtingų organizacijų susirinkę dalyviai), supervizija yra naudinga kaip galimybė pažinti save ir kitus, pamatyti kitokią perspektyvą ir kitoki požiūrį į problemas, sustiprinti tarpusavio santykius grupėje ir darbo aplinkoje, stiprinti darbo motyvaciją, įgyti daugiau pasitikėjimo profesiniu atžvilgiu.
2. Pokyčiai, kuriuos kaip supervizijos pasekmę įvardija respondentai, būdingi abiejose skirtingų profesijų atstovų grupėse (pasikeitę tarpusavio santykiai, pakitusi profesinė laikysena, profesinių pokyčių poreikis). Tai atskleidžia universalų supervizijos poveikį skirtinguose profesiniuose laukuose.

LITERATŪRA:

1. Abromaitienė, L. (2014). *Pedagogų perdegimas: ką gali padaryti mokytojai ir mokyklos, neprašydami valstybės paramos*. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-11-05-pedagogu-perdegimas-ka-gali-padaryti-mokytojai-ir-mokyklos-neprasydami-valstybes-paramos/123850>.
2. Abromaitienė, L. (2014). Supervizija kaip pedagogų profesinio tobulėjimo galimybė. *Pedagogika. Mokslo darbai*, 112, 34–40.

3. Dirgėlienė, I., ir Kiaunytė, A. (2005). Supervizija Lietuvos socialinio darbo kontekste. *Acta paedagogica Vilnensia*, 15, 240–254. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=222440>.
4. Greene, M. L. (1992). Teacher supervision as Professional development: does it work? *Journal of curriculum and Supervision*, 7, 2, 131–148.
5. Inovatyvių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų efektyvumo tyrimo ataskaita. (2015). Prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/Inovatyviu_pedagogu_kvalifikacijos_tobulinimo_formu_tyrimas.pdf.
6. Inovatyvios pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos – supervizijos – vykdymas. Metodinės rekomendacijos. (2015). Parengė L. Rubikaitė, R. Šavareikaitė. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/priemones/SUPERVIZIJOS.pdf>.
7. Kiaunytė, A., Dirgėlienė, I., Ruškus, J., ir Večkienė, N. (2010). Socialinių darbuotojų poreikis taikyti superviziją: empirinis pagrindimas ir modeliavimas. 6(2) [13], 39–58. Prieiga per internetą: <https://eltalpykla.vdu.lt/1/30854>.
8. Kiaunytė, A. (2008). Pokyčius patiriantys socialiniai darbuotojai: supervizijos taikymo galimybės. *Socialinis darbas*, 7(2), 119–130. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/handle/007/11977>.
9. Rudžinskienė, R. (2013). Koučingo metodo taikymo galimybės mokytojų profesinėje veikloje. *Acta paedagogica vilnensia*, 31, 126–140.
10. Ruškus, J., ir Kiaunytė, A. (2010). Socialinių darbuotojų elgsenos modelių identifikavimas sprendžiant profesinius konfliktus. *Filosofija. Sociologija*, 2, 112–121.

LAIMA ABROMAITIENĖ

THE BENEFITS OF SUPERVISION: THE EXPERIENCE OF SOCIAL WORKERS AND PEDAGOGUES

SUMMARY

The article is based on the analysis of the group supervision experience and supervisees' reflections in two different professional groups, i.e. social workers and pedagogues. It has been revealed that all the participants of the supervision, regardless of their professions, see the following benefits of supervision: a possibility to know themselves and others, to see different

perspectives and different attitudes towards problems, to strengthen mutual relations in the group and working environment, to strengthen motivation for work, and to gain more confidence in the professional field. Changes identified by the respondents as a consequence of supervision are also common for groups of different professions: changes in mutual relations, changes in professional attitude, and need for professional change. It reveals the universal impact of supervision in different professional fields.

Keywords: group supervision, advantage of supervision, supervision for social workers, supervision for pedagogues.